

100 jaar AD | De nodig gebleken aanvullende factor

TEKST Armand ten Voorde | Ravestein & Zwart

De arbeidsdeskundige is honderd jaar. Een mijlpaal die niet onopgemerkt voorbij mag gaan. En dat gebeurt ook zeker niet. Eind 2009 verschijnt er een gedenkboek dat verleden, heden en toekomst van het arbeidsdeskundig beroep belicht. In deze AD Visie een klein voorproefje van een onderdeel van dit boek: de geschiedenis in vogelvlucht van de 'nodig gebleken factor' in claimbeoordeling en reïntegratie.

'Weinig van de lezers van dit artikel zullen nauwkeurig weten wat een agent in speciale dienst zoo ongeveer te doen heeft, maar ik kan niet nalaten op te merken, dat mij door langdurige samenwerking met Staleman is gebleken, dat de theoretische schatting der mate van ongeschiktheid van een getroffene, dikwijls niet overeenkomt met de praktische waarde, die dezelfde getroffene in werkelijkheid blijkt te bezitten. En wat een moeite deed Staleman om juiste gegevens over die arbeidsongeschiktheid te verkrijgen. Hoe kan hij tegenwoordige en vroegere

werkgevers van een getroffene opspeuren en achtervolgen, om toch maar een zoo groot mogelijk feitenmateriaal te verzamelen, waaruit dan ten slotte zijn conclusie werd getrokken.' Aldus prijst controlerend geneeskundige Becker in 1928 in een overlijdensbericht de kwaliteiten van speciale agent Johan Fredrik Staleman, de voorloper van de huidige arbeidsdeskundigen. Een gedenkboek ter gelegenheid van het vijftigjarige bestaan van de Rijksverzekeringsbank (de latere Sociale Verzekeringsbank) noemt de arbeidsdeskundigen zelfs de 'nodig gebleken aanvul-

lende factor' die 'in samenwerking met de controlerend-geneeskundigen veel heeft bijgedragen tot het bereiken van een stelsel van zo juist mogelijke renteschattingen'.

De Ongevallenwet Voor een verklaring waarom de aanstelling van de eerste 'arbeidsdeskundigen' in 1909 nodig is en hoe het beroep tot stand is gekomen, moeten we nog een paar jaar verder terug. Naar 1901, en de invoering van de Ongevallenwet. Deze wet is de eerste vorm van door de overheid georganiseerde sociale zekerheid, afgedwongen door de

veranderende maatschappelijke omstandigheden. In het laatste kwart van de achttiende eeuw verandert Nederland in rap tempo van een voornamelijk agrarische samenleving in een geïndustrialiseerde, kapitalistische economie. Arbeid verandert daarmee ook: veel mensen werken in grote fabrieken, tegen een laag loon en onder vaak erbarmelijke omstandigheden. Onder invloed van politieke en maatschappelijke discussie maken het bekende Kinderwetje van Van Houten (1874) en de Arbeidswet (1889) een begin met de regulering van werk en arbeidsomstandigheden. Maar uitkeringen bestaan nog niet: bij een ongeluk of ziekte geldt onverbidde-lijk: geen werk, geen geld. De invoering van de Ongevallenwet in 1901 brengt verlichting in deze situatie en het risqué professionel doet zijn intrede: voortaan zijn werknemers verzekerd tegen de gevolgen van een ongeval op het werk.

De speciale agent ten tonele De uitvoering van de Ongevallenwet wordt belegd bij de nieuw opgerichte Rijksverzekeringsbank. Controlerende geneeskundigen bepalen de hoogte van de uitkering naar mate van de verloren arbeidsgeschiktheid. Na enkele jaren duikt echter het begrip 'aanpassing' op: het vermogen van de mens om zich aan zijn handicap aan te passen en zo toch weer (meer) te gaan werken. De beoordelende artsen hebben volgens de Rijksverzekeringsbank te weinig kennis van de verschillende soorten arbeid om te beoordelen in hoeverre de arbeidsmogelijkheden van een werknemer met letselschade kunnen verbeteren. Daarom wordt in 1909 een nieuwe functie ingesteld, die van speciale agent. 'Op de hoogte met de technische eisen, in velerlei beroepen gesteld, konden zij met kennis van zaken beoordelen, in hoeverre de werkmans met een of ander letsel aan die eisen voldeed', zo beschrijft P.H. van Eden, medisch adviseur der Rijksverzekeringsbank het ontstaan van

de arbeidsdeskundige. Een belangrijke stap in de ontwikkeling van het Nederlandse sociale zekerheidsstelsel: vanaf dat moment wordt herkend en erkend dat je alleen vanuit het (werkelijk op de werkvloer geleverde) arbeidsvermogen een juiste schatting van de arbeidsongeschiktheid kunt doen.

De WAO De Ongevallenwet wordt rond het jaar 1920 meerdere keren uitgebreid en beter gedefinieerd. Ook de Invaliditeitswet (1919) doet zijn intrede, en daarmee de eerste stappen naar een verzekering van het risqué sociale. Deze laatste wet geldt namelijk voor vrijwel alle werknemers en het risico waartegen verzekerd wordt hoeft niet samen te hangen met het werk. Binnen beide wetten ontstaat langzamerhand ook meer aandacht voor revalidatie en werkhervatting. Maar pas ver na de Tweede Wereldoorlog, in een periode van wederopbouw en welvaart, komt het in Nederland tot een vergaande volgende stap in de sociale zekerheid: de invoering van de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO) in 1967. Het doet er niet meer toe waardoor iemand arbeidsongeschikt raakt; niet langer de werkgevers, maar de samenleving deelt de verantwoordelijkheid voor haar leden.

De GMD De nieuwe Gemeenschappelijke Medische Dienst (GMD) is verantwoordelijk voor de uitvoering van de WAO. Arbeidsdeskundigen spelen hierbij een grote rol, want, zo stelt de GMD in haar eerste jaarverslag: 'revalidatie en invaliditeitsschatting eisen een hoge mate van gespecialiseerde deskundigheid'. De GMD heeft vanuit de WAO heel duidelijk een tweeledige taakstelling toegemeten gekregen: de beoordeling van arbeidsongeschiktheid (door verzekeringsgeneeskundigen en arbeidsdeskundigen) en het voorzien (in hulpmiddelen) voor reïntegratie. De arbeidsdeskundigen bouwen binnen de GMD, soms in samen-

Particulier verzekerd

Aanvankelijk zijn de meeste arbeidsdeskundigen bij de GMD werkzaam, maar ook daarbuiten bestaat het beroep. In 1960 wordt voor zelfstandigen de mogelijkheid ingevoerd om zich particulier te verzekeren tegen arbeidsongeschiktheid. Aanvankelijk beoordelen controlerend inspecteurs de aanspraken op deze verzekering, later worden zij arbeidsdeskundigen genoemd. Binnen de verzekeringswereld ontwikkelen de arbeidsdeskundigen zich door, naar onder meer letselschade, en zijn ze betrokken bij pensioens- en ouderdomsuitkeringen.

werking met particuliere verzekeraars, een gedegen kennis en ervaring op van de belasting van allerlei soorten werk, arbeidsbemiddeling en (middelen voor) reïntegratie.

Geleidelijke privatisering Maar al het mooie werk op reïntegratiegebied ten spijt, vanaf de late jaren 1970 vangt de claimbeoordeling de meeste wind. Onder meer door de economische crisis wordt de instroom in de WAO steeds groter, hetgeen toenmalige premier Lubbers doet uitroepen: 'Nederland is ziek!'. De beoordeling van de arbeidsongeschiktheid wordt steeds strenger, reïntegratie wordt geleidelijk geprivatiseerd, via onder meer Poortwachter en WIA. Hoe de arbeidsdeskundigen, al dan niet met hulp van de NVvA, de kansen en uitdagingen die deze complexe ontwikkelingen bieden met volle handen aangrijpen en zich een sterke positie verwerven in de wereld van mens, werk en inkomen, is uitgebreid te lezen in het aankomende gedenboek: Een typisch Nederlands beroep. Kroniek van honderd jaar arbeidsdeskundigheid. ←